

páratlan oldal

BELENÉZ AZ EMBER AZ ÚJSÁGBA

Csak belenéző az ember az újságba és máris szemébe ötlék az a honi téma, mely hónapok óta lázban tartja a sajtót. Kisvállalkozói rendszernek hívják. (Hosszú és túlságosan hivatalos elnevezés ez még, szóteremtőre vár, aki becenevét kitalálja majd, ahogy annak idején Kellér Dezső kitalálta a „maszek”-ot és nem tudni kicsoda a „gebin”-t.) Személyes, belső serkentőjét néhány éve még „kispolgári ambícióknak” nevezték ugyan ezek az újságok, ma „jófejű vállalkozói kedvnek” nevezik, „természetes érvényesülésvágy-nak”, „közhasznú buzgalomnak”. Hiába; változnak az idők. A kisvállalkozásnak már megvannak a sajtóban népszerűsített első pozitív hősei, első bukott próbálkozói, sőt első szélhámosai (ez utóbbiak felbukkanása bizonyítja legtisztábban az ügy életrevalóságát). A beavatlan újságolvasó nehezen igazodik el még a különböző formációk között, csak rácsodálkozik a Polgárjogi Társaság nevű formációra, olyan amerikai hangzik, s minthogy rövidítése is felbukkant már (PJT), fogadni merné az elnevezés olyasfajta honosulására, amelyen a téves, a kátészes és társal átestek: bizonyára péjétének fogjuk írni-mondani. Kérdés-felelet a közeljövőről: „Ki csinálta meg a protézisdet (a kerti szivattyút, a családi ház tervét), öregem?” „Egy péjété”. Most mindenestre alig tudnak betelni ezzel az újdonsággal az újdondászok. Talán igaza van annak a vezércikkíróknak, aki szerint a lelkesültség már túl is habzott az indokolton, s itt az ideje megvédeni az állami nagyvállalatokat a magán és csoportos kisvállalkozások nyomasztó népszerűségétől. Talán igaza van, noha az idő úgyszólván helyrebillent majd az arányokat. A kisvállalkozói rendszer sikere akkor jön el, ha sokkal kevesebbet írnak majd róla. Mert olyan természetes lesz a péjétés ember, mint az áfészes kereskedő, a köjálós orvos vagy a hungarofructos üzletkötő.

A hét legfényesebb kulturális eseménye: hazakerült a Kódex, az első magyar nyelvű verssel, az Ómagyar Mária-siralommal. Az újságolvasó ember bevallható megindultsággal olvassa a hírt, s ha bölcsészhanglat is volt, egykori tanárára gondol: Pais Dezsőre. Az ő olvasatában nyomtatódik ki és mondatik el az a barbár szépségű szöveg, hét évszázad magyar verseinek élén. Megkockáztatja azt a szakszertűlen észrevételét is, hogy ez a hétszáz évvel ezelőtt „preferált”, mert egyházi versszöveg nem tudta megkerülni az akkor üldözött, mert profán versszövegek — virágének — kulcsszavát. Az ismeretlen magyar, aki latinból fordított, talán még örül is, hogy leírhatja: „Virágnak virága”, mert e szóban titkon összekacsint a „műköltészet” és a „népköltészet”. Jó, hogy ez a kacsinás máig ható. Jó íthton tudni ezt a viragot.

A magyar sajtó pártatlanságának szép bizonyítéka, hogy a délatlanti háborút az első napok tévovasága után zárójeles elnevezés-kiegészítéssel „Falkland-(Malvin-) válságnak” nevezi. Az viszont pártosságát bizonyítja, hogy híradásai-ban tónust váltott. Eleinte jópofa karikatúrákat és humoreszkeket közölt: a flottafelvonulás ugyanis nevétségnek látszott. Mostanára kiderült, hogy a flottafelvonulás nem is olyan nevétség, a jópofaság tehát eltűnt, a tónus komorrá sötétült. A mostani katonaszakmai kommentárok között talán az a kérdés-felelet a legnyugtalanítóbb, amely így hangzik: „Mire jó a hadviselő feleknek ez a háború? Arra, hogy a korszerű fegyverrendszereket kipróbálják.” Afféle főpróbáról volna tehát szó? Ha igen, ennek fele sem tréfa, a dolog végképp nem nevétség. De éppen

ezért szatírába illő. Aki e szatírárt megírta, annak feltételeznie kellene a következőket:

A hadviselő feleknek tulajdonképpen semmi bajuk egymással. A két vezérkar baráti összejövetelt tart, megbeszélendő: bizony jó volna már kipróbálni korszerű fegyverrendszereinket. Megállapodnak és kipróbálják. Még hozzá a megállapodás szerint: ti elsüllyesztetek tíz cirkálót és lelőtök harminc vadászbombázót, mi kilövünk ugyanannyi fregattot és leparittyázunk valamivel több helikoptert. Az embervesztés? Fifty-fifty. Amikor pedig a mentőmellényes Juan és John egymás mellé sodródik, katonásan kezét szorít. „Most pedig a főpróba zárójelene következnek, Juan—John: hogyan kell jeges halált halni úgy, hogy a víz csak fokozatosan szorítsa ki belőlünk a hazafias érzést. Mely kebelünket — a vezérkari megállapodás szerint — kölcsönösen dagasztja.”

— óv —

KORRAJZ A TÁBLÁN

Száraz kenyéret veszek! — tudatja a világgal egy élelmes ember a magánhirdetők tábláján. A felszólítás alatt keskeny cédulákon a telefonszám, melyen a majdani üzletfelek jelentkezhetnek. A cédulák kelendők. A jelenség korrajznak is beillik, annyi mindenről szól.

1. Könnyelműek vagyunk. Kibővíjük a száraz kenyéret.

2. Gazdasági helyzetünk takarékoságra int. Ha a száraz kenyérből lehet néhány forintot „csinálni”, sokan fedezik fel újra a „sok kicsi sokra megy” bölcsességét.

3. Az új ötletek, vállalkozások korát éljük. Az élelmes ember felfedezte, hogy a kisárutermelők már lusták hazacipelni a csarnokokból a száraz kenyéret. A sertéshizlalás enélkül is kifízetődő. Ő viszont feltehetően házhoz szállítja majd, természetesen nagyobb tételben. Megleli a hasznát.

4. Rengeteg a kidobásra ítélt száraz kenyér, mert...

5. Még mindig rossz a kenyér minősége, a közönséges cipő kiszárad, a rozs vagy a Bakony gyakran sületlen, a tartós fogyasztásra szánt szendvics- és lenmagos kenyér megpenészedik.

Igy hát a meggymagos ember okos utódjának sok sikert kívánunk, virágzó üzletmenetet, busás hasznát. Végére felhívása még azt is jelzi: mind kevesebb honfitársunk fanyalodik a száraz kenyérre, amit egykor akár fogatlanul is elnyammogott.

— y — t

ZÚRZAVAR NÉLKÜL — KORA BÁNAT

Észrevették már? Sok fiatal, sok huszonéves mintha minden áron meg akarná hosszabbítani gyermekkorát. Ugyanúgy vihángolnak, ugyanúgy beszélnek, mint a „kiszáradók”. Odzkodnak a felnőtségtől. Ha családot alapítanak, többnyire az „ősök” segítségére, lakására számítanak, így kezeznek diákok maradni, amíg lehet, minél későbbre halasztva az önálló élet gondjait. Magatartásuk érthető, de nem vet jó fényt a szülőkre, az idősebb generációra. Infantilizmusuk gyökere a kényelemszeretet.

Most pedig az ellenkező véglét hökkentett meg egy szokatlan apróhirdetésben. Ime, a szöveg: 19 éves, 175 cm magas, fekete hajú, barna szemű fiú vagyok. Kereselem azt a 16—20 év közötti leányt, aki hisz még az őszinte és tartós kapcsolatban és szerelem-

ben. Aki megértésre, szeretetre és nyugalomra vágyik...

A jellege: „Magános fiú” — a kora barát, az árválkodás kiáltása. A választott ismeretlen alsó korhátára, a tizenhat év, s mellette a három szó, „aki hisz még”, olyan mélyseges pesszimizmust sejtet, amitől eláll a lélegzetem. Vig kedélyű hetvenévesek teltkarcsú, kirándulást kedvelő, gyermektelen övegyasszonyokat várnak otthonukba, ez a 19 éves „magános” nyugalommal kínálja az akár kis-korú hajadonokat.

Milyen gyerekkora lehetett ennek az ifjú embernek? Milyen környezeté, milyen szülei? Milyen lányokat ismert meg eddig, s milyen tapasztalatokat szerzett? Intézeti gyerek volt? Kitalált? Valakik kiölték belőle az életkorát jellemző kalandvágyat, játékos kedvet, a bizalmat?

S vajon ez a szokatlan hirdetés kirívóan egyedi eset volna? Félt, hogy nem az. A gyermekmód vidámak, a rajcsurozók, a bandába verődők, a „komolytanok” többen vannak. De a zűrzavar nélküliségre vágyó kora bánat arra utal, hogy élnek köztünk idő előtt elmagányosodott fiatalok is. Olyanok, akik az iskolában megtanulták: a szocializmus alapvetően közösségi társadalom, de ők maguk, nagykorúvá válva, nem találják vagy rossz helyen keresik a közösséget. Csendes fiúk és csendes lányok. Vegyük észre őket is.

M. J.

SEN-TE

Sen-Te mindig és mindenütt az volt, aki: a szécsuáni jöember, az egyetlen jó, aki szállást ad a vándoroknak. Bertolt Brecht három nevéseges istenének a városában. Sen-Te mindig és mindenütt prostituált, kiszolgáltatott, mert együttérző, így hát kénytelen időnként Sui-Ta szerepét magára ölteni, a nem létező gonosz nagybácsi mezét, hogy ki ne fosszak, tönkre ne tegyék, meg ne tapossák a szécsuáni nem jó emberek. (Akkor melleleg nem rosszak, csupán az a törzsi társadalom és a szegénység.)

Szerethettük Sen-Te-t 1957-ben Budapesten, Gellért Endre egyetlen nem igazán sikerült rendezésében, aztán Debrecenben, Kaposváron, Miskolcon, még egyszer a Nemzetiben, Lengyel György, Ascher Tamás, Csizsar Imre, Major Tamás „fogalmazásában”. (A szerencséseknél még Benno Beson — a Volksbühne rendezőjének — Sen-Te-jével is sikerült találkozni.) Kétféle színésznek sora szólaltatta meg kitűnően a gyengéd örömlányt és a gonosz nagybácsit.

Most mégis úgy éreztük, hogy először találkoztunk a nyurga, bájos, hajlékony Sen-Te-vel a milánói Piccolo Teatro vendégjátéka alkalmából, Giorgio Strehler elképzelése szerint, Andrea Jonasson személyében. Ez a lány nem kínai, nem német, nem olasz, hanem A lány. Talán rokona a Csodálatos mandarin Lányja is, bár ez utóbbi nem jó, csak jóvá lesz. Ez a Sen-Te úgy alakul át Sui-Ta-vá, hogy egyszerű idézi fel a kínai árnyjátékot, a pantomimet, a mozi gyerekkorának játéktípusát és a Mandarint is, aki nem csodálatos ugyan, de nagyon mandarin. Annyi csodálatosabb viszont Jonasson.

Rossz a magyar színész közérzete, ezt halljuk szakmai vitákon, magánbeszélgetésben. Nem tudhatni, erre a német színészre miként hat az olasz környezet, a frontátvonulás, magánéletének ilyen-olyan gondja. Egy bizonyos: aki ilyen alakítással ajándékozta meg a közönséget, elégedett ember lehet. Kiváltképpen, ha azt is észleljük, milyen kitűnő partnerek veszik körül, amikor Strehler Sen-Te-jének borbé, ruhájába, szívébe, gondolataiba bújjik. Andrea Jonasson irigylésre méltó művész. A színház avatta boldoggá.

(máriássy)

ISZLAI ZOLTÁN:

Szerelmi álmok

Üvegszemű az ágy szélére dült az U alakú, rumlis épületben s mert atyja — már feledte, mért — kuplékkal fenyegette tömlakók előtt, kisírta tartalék üvegszemét.

A szemétdombon nekidühödött, koncertált két kis exkavátor. Vartyogtak, vad páncélsukák, halszemű vasdiótörők, szaggatták egymás szép szívét.

Finálédíszben tombolt a tömeg. Tosca meg? Zárta szokásos imáját. Barinkay jött, dudált a sarkantyúja, nyújtotta karját s a leskelésnek fittyet hányva egy — egyvelegre rázták farukat.

Segítség! sügtam áriázva álmodom öblén. Lihegve, csurom dalban értem partot: ágyadat. Hallelujázva szerettük egymást; ingben-glóriában.

Szilkszal Károly rajza

Legdrágább kincsünk

„Gyermeknapra vásároljon látkot! Most olcsóbb!”

A kórház gyermekosztályán fekszenek, pedig egészséges, szép csecsemő mind a hat. Az anyák meg, ez a szoba meg csomagmegőrző, ahová egyenesen a szülészetről kerültek. Háromhónapos korukig maradnak itt, hogy aztán sok átszállást ígérő útjukat a környékbeli csecsemőotthonban folytassák. Már ha lesz helyük, mert egyelőre betelt a létszám. Az üvegfalon túl két éves kislány áll az ágyban és fogja a rácsot. Ő kétfelé is hazamehetne: torokfájósan a nagymama hozta be, de lehet, hogy gyógyultan már az elővegyült apa viszi ki. Most a bíróságon folyik a két család közti vetélkedő, és még jó, ha az élő testtel való költélhűzés szeretetből történik...

„Te beleülhetsz, én nem ülhetek bele, mi az?” — „Anyu öle”, feleli az első Katika.

Katika szép, kedves, jól tanul, rajzai egyéniségre vallanak. A szanatóriumból minden héten levelet küld anyunak — választ két hónapja nem kap. Családjuk után, haza vágáznak a nagyobbak is, de nemegyszer fulladozva jön vissza az asztmas, eszméletlenül a cukorbeteg; pontos mérőműszerként mutatják ilyenkor a szülő figyelem fokát.

Hetedikes kislány levele: „En már kiskoromtól is sokat voltam beteg. A családi élet is dögös néha. Apukám sokat ivott, elvonókúrán is volt, utána vagy tíz hónapig szépen éltünk de egy kardcsenyőn sajnos újra kezébe vette a sörös poharat és utána a többi. Már szívidégem is volt az ő ivása miatt.”

Kellemes gyermeknapot kívánok a jó lelkiismeretű felnevelteknek!

Keresztes Ágnes